

Z historie výchovy čtenáře

Výchova čtenářů v 19. století

■ Negativa:

- Metodický schematismus, formalismus, minimální respektování individuality žáka
- Ustálená podoba hodin čtení – uvedení do tématu, nácvik techniky čtení a stereotypní, samoučelný rozbor po větách nebo odstavcích, pamětní osvojení, mravoučené zakončení + mluvnická a pravopisná cvičení
- Dokonce: myšlenky o škodlivosti čtení, znepokojení nadměrnou četbou

■ Pozitiva (2. pol. 19. století):

- Kritika praxe v pedagogických časopisech
- Vznik školních knihoven + otázky samostatné četby žáků
- Hnutí za estetickou výchovu – odmítnutí utilitárně didaktického přístupu k literatuře (literatura = jeden ze základních prostředků estetické výchovy)
- Vznik tzv. folkórního programu

■ Čítanky v 19. století:

- Nejprve: překlady a adaptace z němčiny, cvičebnice čtení, mravoučný, didaktický charakter
- 2. čtvrtina 19. století: **K. A. Vinařický** – slabikáře a čítanky ... počátek původní české čítankové tradice, přihlédnutí k psychice dítěte (X ostatní produkce té doby)
- 2. polovina 19. století: čítanka = jediný základ vzdělání (nahrazovala neexistující učebnice naukových předmětů)
- Konec století: názory o potřebě literárních kvalit textů v čítankách (ale: neutěšený stav LPM samé)

■ *První čítanka kvalitních literárních ukázek:*

J. Kožíšek a J. Tůma: RÁNO (1919-1922)

Pojetí čítanky jako souboru umělecky hodnotných textů.

Na Kožíškovu koncepci navázali další autoři čítanek
(Mužík, Sulík, Pražák, Kepřta ...)

Reformní snahy 20. a 30. let 20. století

- Nové pojetí výchovy čtenáře: zdůraznění pozitivního a aktivního vztahu k literárnímu textu.
- Např. vedení k:
 - uvědomělému čtení,
 - vyjádření vlastního postoje k textu,
 - vyhledávání informací,
 - domýšlení příběhu,
 - srovnávání čteného s vlastní zkušeností apod.

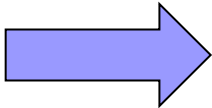
■ Názory na čítanky v této době:

- Důležitá je především jejich literární hodnota.
- Kritika podceňování dětského čtenáře.
(Kvalitní literatura již existovala v daleko větší míře. –
X předchozímu období)
- Ale také: odmítání čítanek a preferování čtení celých knih.

Výchova čtenáře v 50. letech 20. století

- Jednostranná orientace výchovy čtenáře na výchovu světonázorovou.
- V čítankách výrazná schematičnost, tendenčnost, redukce zahraniční literatury.
- Opět spojování čtení s věcným učením.

Výchova čtenáře v 60. letech 20. století

- Rozvoj literárněvýchovné teorie.
 - Snahy o terminologické sblížení metodické teorie, literární vědy (oživených strukturalistických přístupů) a komunikační teorie
- pojem interpretace
- Pojetí cílů LV: estetickovýchovný charakter, recepční podstata – literární komunikace ...
 - V této době: kořeny dnešního pojetí předmětu.
 - V kurikulu (osnovách) se tyto tendence výrazněji projeví v polovině 70. let.

Výchova čtenáře v 70. a 80. letech

- Pokračuje rozvíjení přístupů započatých v 60. letech.
- Z autorů literárněvýchovné teorie:
 - O. Chaloupka, S. Cenek, J. Plch, V. Obert, J. Kopál
- Čítanky v 70. a 80. letech:
 - Postupné rozšiřování spektra národních literatur, autoři nové generace.
 - Méně zatížené snahou o světonázorovou výchovu.

Výchova čtenáře po roce 1990

- Literárněvýchovná teorie nadále navazuje především na osvědčené strukturalistické přístupy v interpretaci textů, spíše okrajově přijímá i další podněty z oblasti literární vědy (např. recepční estetiky, teorie fikčních světů).
 - Z autorů publikací zaměřených na výchovu čtenáře: V. Obert, J. Toman, V. Vařejková, O. Chaloupka, L. Lederbuchová

■ Další kontext výchovy čtenáře v současnosti:

- Otázky rozvíjení čtenářské gramotnosti (výzkumy PISA, PIRLS).
- Výzkumy čtenářství dětí a mládeže (Gabal – Helšusová, Trávníček).
- Podpora individuálního čtenářství – akce knihoven, škol a dalších institucí (např. projekt Rosteme s knihou).
- Nabídka informací z oblasti nové literatury pro děti a mládež – tištěná periodika, webové portály, nabídky nakladatelství ...